

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss avseende betänkande Värna demokratin mot våldsbejakande extremism - Nationell samordning och kommunernas ansvar

Högskolan Dalarna (HDa) har anmodats att inkomma med synpunkter på ovanstående remiss. Förutom synpunkter på betänkandet i sin helhet och i dess delar ombeds remissinstanserna att beakta frågorna:

- Vilka behov har ni utifrån er verksamhet av nationell samordning av arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism?
- Utifrån dessa behov, vilken myndighet, inklusive myndigheter som inte har behandlats av utredningen, anser ni är mest lämplig att tilldelas uppdraget som nationell samordnare och varför?

Avseende fråga ett vill HDa betona vikten av ett systematiskt, effektivt och rättssäkert arbete med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. I detta arbete har såväl högre utbildning som nationell och internationell forskning nyckelroller. Därför ser HDa gärna ett utvecklat samarbete med den nationella samordningen i framtagandet av ny forskning, lokal kunskap och arbetssätt i dessa komplexa frågor, liksom när det gäller informations- och kunskapsspridning till en bred publik. Nämnas bör att HDa redan bedriver forskning på området och är en livaktig aktör i demokratifrågor, fr a på de lokala och regionala planen.

Avseende fråga två stödjer HDa huvuddragen i förslaget – och slutsatsen att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i nuläget är den mest lämpade myndigheten att överta ansvaret för att samordna arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Samtidigt är det HDa:s bedömning att ett dylikt ansvar kräver dels att MSB tydligt prioriterar uppdraget att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, dels ges realistiska organisatoriska och resursmässiga förutsättningar för detta uppdrag. I denna framtida roll bör MSB utveckla de delar av sin forskningsstödande verksamhet som tar fasta på ett vidgat kris- och riskbedömningstänkande som mer fokuserar på långsiktigt samhällsbyggande för att motverka social oro och social hållbarhet. Därtill är de övriga kandidaterna i remissen viktiga aktörer på området och HDa ser därför behovet av en tydlighet när det gäller samordning och samverkan dem emellan framledes.

Synpunkter på förslaget och det fortsatta arbetet

I fråga om betänkandet gör HDa följande observationer, vilka kan ses som inspel till arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism:

- Samordnarens val av en ”övertalande” istället för en ”tvångsmässig” strategi i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism instämmer HDa med.
- I betänkandet sägs att: [...] *betänkandet i dess helhet syftar till att ”förebygga” extremistiskt våld. Den strategi som betänkandet utgår från har dock inte sin tonvikt på traditionella brottsförebyggande åtgärder utan det demokratistärkande perspektivet. (s. 177)*

Likväl menar HDa att det föreligger en (delvis oundviklig) otydlighet och inbördes motsättning mellan de rättsvårdande/säkerhetsfokuserade och de demokratifrämjande/orsaksinriktade delarna av verksamheten. Denna otydlighet och spänning torde försvåra de inblandades arbete. Via kontinuerlig dialog och verksamhetsuppföljning bör därför MSB, Länsstyrelsernas och kommunerna verka för arbetssätt som balanserar dessa sidor av uppdraget. Här är de inrättade expertnätverket och referensgruppen viktiga, liksom ett eventuellt nationellt samverkansråd.

- Även om sociala orsaker nämns i betänkandet, ser HDa en fara i betänkandets betoning på individuella förklaringsmodeller vid kartläggning, förståelse av och bemötande av sociala risker. I det fortsatta arbetet bör säkerställas att den helhetssyn som omskrivs i betänkandet återspeglas i MSB:s och Länsstyrelsernas nationella och internationella forskningsförankring och i ett större fokus på orsaker betingade av strukturella samhällsförhållanden.
- HDa ser en fara i att arbetet i alltför stor grad inriktas mot våldsbejakande extremism – och mindre på att värna demokratin. Därtill bör inte verksamhetens fokus inte uteslutande vara risker och problem, utan även analysera och dra nytta av styrkor och resurser – dvs genom forskning och lokala kartläggningar söka förklaringar till varför vissa personer *inte* radikaliserar när de enligt gängse förklaringsmodeller ”borde”, dvs en djupare analys av salutogena samhällsprocesser som fungerar inkluderande och socialt sammanhållande.
- HDa saknar Vetenskapsrådet, Forte och Formas som aktörer i arbetet. Dessa spelar en viktig roll i finansiering av forskning om demokrati och våldsbejakande extremism. HDa ser behov av forskning som kritiskt granskar arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, inklusive analyserar riskerna med en verksamhet som syftar till att motverka risker. Detta är viktigt ur ett demokratiperspektiv och borgar för tillit och ett förtroende för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

- HDa ser behov av en fördjupad konsekvensanalys av de dilemman som kan uppstå vid olika aktörers hantering av sekretesslagstiftningen och deras möjligheter att utbyta information på ett rättssäkert och integritetsskyddat sätt.
- För att möjliggöra ett systematiskt, effektivt och rättssäkert arbetssätt för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism anser HDa att det krävs en större tydlighet och en ökad konkretion i ”samordningen”, så att ansvaret inte endast förskjuts ”nedåt”, från MSB, via länsstyrelserna till kommunerna, för att bli enskilda kommunala samordnares ansvar. I kommunernas arbete ligger en fara i att alltför mycket läggs på en eller några lokala samordnare eller ”eldsjälar”. För dessa riskerar arbetsbelastningen bli hög med oklara riktlinjer. Det finns risk för organisatorisk sårbarhet, där informella personnätverk etableras med svag långsiktig hållbarhet, liksom för oklart upprätthållande av offentlighetsprincipen. Därutöver krävs mer tydlighet i innebörden av och syftet med samverkan mellan myndigheter, kommuner och civilsamhälle.
- Givet MSB:s uppdrag att bygga upp civilförsvaret ser HDa en risk att dessa frågor inte ges samma utrymme som nu. Extra resurser krävs därför, liksom en tydlig förankring och prioritering i myndighetens verksamhet. HDa instämmer med betänkandets slutsats att noggrann och skyndsam planering och förberedelse vid överflyttningen krävs för att undvika att tillägnad kompetens och uppbyggda strukturer går förlorade.
- Som betänkandet betonar, finns värdefulla lärdomar att inhämta på lokalplanet (civilsamhället föreningar, kommuner, Kunskapshuset). Därför blir det viktigt att säkerställa en systematisk insamling av kunskap, beprövad erfarenhet och goda exempel. Alltså: Hur återförs ny lokal kunskap ”uppåt”, från kommunerna, via Länsstyrelserna till MSB till den politiska nivån? Hur dokumenteras, värderas och omsätts kunskaperna i arbetet? Hur säkerställas ett lärande av goda (och mindre goda) exempel? Hur omsätts ny kunskap i arbetssätt? Här bör erfarenheterna från de fyra pilotkommunerna särskilt beaktas.
- Trots utgångspunkten att ”Våldsbejakande extremism känner inga nationsgränser” och att sociala medier idag är en viktig arena för rekrytering av personer till och torgförandet av extrema ideologier är en fråga hur MSB kan verka för fler internationella utblickar och kopplingar till motsvarande verksamhet – fr a inom EU.
- Skolans och socialtjänstens roller i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism betonas i betänkandet. Men hur ska MSB:s och Länsstyrelsernas samverkan med Skolverket, skolan och socialtjänst konkret utformas? Detta är ju delvis en ny uppgift ny roll för MSB och bör därför planeras med både skyndsamhet och omsorg.

- HDa ser psykiatrin och elevhälsan som viktiga resurser i kartläggningen och förståelsen av varför vissa personer attraheras av våldsbejakande extremism och andra inte. Såväl samhällsvetenskaplig som psykologisk och psykiatrisk forskning kan i högre grad bidra till förståelsen av individers sårbarhet, upplevda alienation och risken att attraheras av antidemokratiskt våldsbejakande idéinnehåll. Detsamma gäller förståelsen av individers relation till öppna sociala sammanhang, som idrottsföreningar och religiösa församlingar; Hur kan dessa sammanhang fungera uppfångande respektive dämpande?
- HDa ser behov av ökad konkretion och utökad konsekvensanalys av civilsamhällets roll i att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Att civilsamhällets roll på samma gång lyfts fram som central och samtidigt får en undanskymd roll speglas i betänkandets modell på s. 76 där civilsamhället av oklara skäl inte är inskriven som del av den *demokratistärkande* basen i arbetet.
- Slutligen vill HDa understryka påståendet att livaktig debatt och diskussion mellan medborgare och olika samhällsaktörer är *"ett av demokratins fundament"* (s. 137).

Remissen har handlagts av Jonas Stier, forskningsledare Kultur, identitet och gestaltning.

HÖGSKOLAN DALARNA

Marita Hilliges
Rektor